

Konut ve Konut Alanları Örneğinde Mimarlık Serüveni

Ali ASASOĞLU

Özet

Barınma ve bu ihtiyacın getirdiği mekân kavramı, insanın doğayı egemenliği altına alma yolunda gösterdiği ilk tavrırlardandır. Yapılı çevrenin başlangıcı bu tavrın doğa içerisinde yer alması ile hayat bulmuştur.

Mekân problemleri çözme, mekânlar oluşturma/tasarlama, çevreyi ihtiyaçlar doğrultusunda düzenleme kaygıları giderek daha karmaşık problemler ve bu problemleri izleyen çözüm yığınlarını gündeme getirmiştir. Günümüz mimarlık sorunsalının temelini bu dinamik yapı oluşturmaktadır.

İnsanla köklü bir ilişki içerisinde olan bu yapı, doğal olarak insanın fiziksel, sosyal ve ekonomik tüm nitelikleri ile alışveriş içerisinde. Bu nitelikler insana ait bir özellik olan kültür kavramının temel belirleyicileridir.

Anahtar kelimeler: barınma, konut, insan, kültür, mimarlık

Ali ASASOĞLU, Prof. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Muğla.
asasoglu@hotmail.com

Bu çalışmada, barınma ve konut kavramından yola çıkılarak, yakın dönem mimarlık serüveni ve arkasındaki gelişmeler vurgulanmış, mimarlık kültür ilişkisi, özellikle ülkemiz açısından uygulama örnek ve yöntemlerine eleştirel bir bakış getirilmiştir.

GİRİŞ

Konut ve konut tasarımı süreç olarak, modern insanın tarihsel gelişimi ile örtüşmekte ve mimarlık kavramını da içerisine alarak günümüze gelmektedir. Söz konusu süreç içerisinde kültürün katkısı ise, yadsınamaz ayrı bir gerçekliktir.

İnsan, kültür ve mimarlık kavramları birbirleri ile yakın etkileşimde bulunan, zaman zaman birbirlerinin sınırlarını çizen, nitelik ve nicelikleri ile ilişkili ipuçları veren ve değerlendiren olgular halindedirler.

Çoğu zaman toplumsal hareket, dürtü ve eğilimleri barındıran dönemler silsilesi olarak tanımlanan mimarlık kültürü süreci, bazen de bireysel liderlik ve tarzların arkasından yoluna devam etmiştir. Mimarlık ve kültür etkileşimi tarihin her döneminde izlerini bırakarak hareketine devam ederken, konut ve konut tasarım kültürü de, yakın insan ilişkisine sahip bir alt, ancak en önemli başlık olarak buna paralel bir tavır sergilemiştir.

Barınma, insanın duyduğu gereksinimlerden ilkidir. Onun aklını kullanarak doğayı egemenliğine alma yolunda gösterdiği ilk tavidir. Mağara ve kovuklarla başlayan bu serüven günümüz kentlerine kadar süregelmıştır. Barınma kavramını karşılayan konut ve konut tasarımı süreç olarak, modern insanın tarihsel gelişimi ile örtüşmekte ve mimarlık kavramını da içerisine alarak günümüze gelmektedir, söz konusu süreç içerisinde kültürün katkısı ise, yadsınamaz ayrı bir gerçekliktir. İnsandan söz edilen her yerde kültür öyle ya da böyle, kavram olarak vardır. Kültür bilgi, birikim, deneyim, eğitim ve hatta gen aktarımı gibi, kimi biyolojik kimi sosyal, tamamıyla insana ait alt kavramlarla açıklanabilmektedir, (Gür, 2000; Rapoport, 1977).

Genel bir başlık olarak mimarlık da, bu kültürel dolgunluğun bir ifadesi gibi görünmektedir. Temelde, insan gereksiniminden kaynaklıdır ve özellikle gereksinimden kaynaklı olarak tersine, zorlayıcı bir durum yok ise, coğrafyası itibarı ile kolay ulaşılan malzemelerle üretilir.

MİMARLIK SORUNLARINA GENEL BAKIŞ

Ürünler incelendiğinde kültür ve mimarlık kavramlarının birbirleri ile yakın etkileşimde bulunan, zaman zaman birbirlerinin sınırlarını çizen, nitelik ve nicelikleri ile ilişkili ipuçları veren ve değerlendiren olgular halinde oldukları görülmektedir. İskandinav tarzı ev, Doğu Karadeniz geleneksel konut mimarisi, Muğla evi, geleneksel türk mimarisi, Fars mimarisi gibi zaman zaman coğrafyalarını da örten sınırlar çizen,

zaman zaman da bu sınırları kullanıcıları veya yapımcıları ile zorlayıp aşan, kültürlerin hareketleri ile oradan oraya taşınan, taşındıkça evrilen mimari stil örnekleri gibi.

a-

b-

c-

Şekil 1.

Şekil 1.

Coğrafyanın Belirlediği
Mimari Tarzlar

a-Kendovan, İran, 2010.
N.Kuloğlu Arşivinden

b-Ürgüp, Nevşehir, 2012
N.Kuloğlu Arşivinden

c-Amasya, 2006
N.Kuloğlu Arşivinden

a-

b-

c-

Şekil 2.

Şekil 2.

Farklı Ülkelerden Sokak
Benzerlikleri

a-Batum, Gürcistan, 2012.A.
Asasoğlu Arşivinden

b-Mantua, İtalya, 2007.A.
Asasoğlu Arşivinden

c-Amsterdam, Hollanda,
2007. A. Asasoğlu
Arşivinden

Mimarlığın insan ve kültür ile olan bu yakın ilişkisi, bir gereksinimi karşılama ve ekonomik değer olarak görülmesinin yanında, bir sanat ürünü olarak değerlendirilmesini de gündeme getirmiştir. İnsanlık tarihinin her anında bunun açık örnek ve etkilerini görmek olanaklıdır. Diğer sanat dalları ile birlikte mimarlık bu etkileşimden fazlasıyla pay almış ve o sanat dallarının sınıflandırıldığı başlıklar altında bulunup değerlendirilmiştir. Rönesans Mimarlığı, Gotik Mimarlık, Barok, Modernizm, Post Modernizm vs. gibi, (Evers, 2006; Nuttgens, 1997).

Bunların yanında, ülkeler, kültürler ve topluluklar arasındaki derin ekonomik ve yönetsel ayrılıklar da mimarlığın biçimlenip uygulanmasında farklılıkları gündeme getirmişlerdir.

Roma, Antik Yunan, Aztek, Mısır gibi antik dönemlere kadar uzanan zaman sürecinden bugüne, yaşanan iki büyük dünya savaşı ve sonrasındaki iki kutuplu dünya düzeni, soğuk savaş yılları, erk ve yönetim biçiminin mimarlığa aktardığı çizgilerle doludur. Özellikle kamusal yapılarda bunların örneklerini belirgin bir biçimde gözlemlemek olanaklıdır.

Hitler dönemi Almanya, ikinci dünya savaşı öncesi Japonya, soğuk savaş yıllarında SSCB ve bağlaşıkları ve de kapitalizmin çillenerek hüküm sürdüğü ABD, onu izleyen ülkeler, mimarlık ürünleri ile birlikte anımsanırsa, belirgin çizgi farklılıkları kendiliğinden ortaya konmuş olacaktır.

Tüm bunlara Ortadoğu'da sınırları batı ülkelerince çizilen ve yönetim biçimlerine karar verilen, bazıları petrol zengini ülkeleri katmak yanlış olmayacaktır. Onlarda da yöneten ve yönetilen arasındaki keskin ekonomik ve sosyal farklılıklara rağmen gelişen, erk etkin mimari kimlikten söz etmek olanaklıdır, (Frampton, 1996; Wittkower, 1971).

URL 1.

URL 2.

URL 3.

Şekil 3.

Şekil 3.

Erk ve Yönetim Biçiminin Etkilediği Mimari Tarzlar

URL 1: *Berlin Olimpik Stadyum, Berlin, Almanya.*

URL 2: *Pentagon Binası, Washington, ABD.*

URL 3: *Enerji Enstitüsü, Moskova, Rusya.*

Görüldüğü gibi mimarlığı, yukarıda sözü edilen boyutlarından ayırarak gereksinime dayalı kurgulanmış bir üretim faaliyeti olarak değerlendirmek doğru değildir. Benzer bir tavırla günümüz mimarlığına bakıldığında, revaçta olan küreselleşme başlığı altında iletişim, teknoloji, pazarlama ve para hareketi gibi sıkça gündeme getirilen kavramlar çerçevesinde durumu değerlendirmek gerekmektedir.

Sayılan bu kavramların gelişen, rakipsiz bir güncel ekonomik sistem olarak telaffuz edilen, sermaye ve sermaye hareketlerine bağlı piyasacı tavrın görüntüsünden başka bir şey olmadığı ortadadır.

Tek dünya, dünya köyü gibi sloganlaştırılarak kullanılan popülist sözcüklerin arkasında yatan düşünce de budur ve görüntüsü yeni erk'in etkinliğidir. Her şey hızla ticari

bir meta haline gelmekte veya getirilmektedir; emek, para, mal, toprak, su, hatta gelecek.

Ancak bu eleştirel bakışa rağmen, sadece toplum ve kültürlerarası iletişimin artması boyutu ile ele alındığında bile küreselleşmenin, günümüz kaçınılmaz gerçeği olduğu ortadadır. Her türlü bilgi ve yere ulaşmak, almak, aktarmak, kullanmak artık çok kolaydır.

Mimarlığın bu tavidan etkilenmemesi olanaksızdır. Aslında 1900'lerin başında Modern mimarlık tarzı ile mimarlık ortamı kendini bu günlere hazırlamaya başlamıştır. Hızlı yapım teknolojileri ve malzemeleri, fonksiyonlara bağlı kolay kullanım, anlaşılabilirlik ve esneklik gibi modern mimarlığın temelini oluşturan faktörler, günümüz küreselleşme kavramının ilkeleri ile örtüşmektedir.

Anılan yıllarda sanayileşme ve üretim hızı artışının getirdiği hızlı kentleşme olgusu ve beraberinde getirdiği sorunlar, gelişmiş kaynak ülkelerde günümüze gelinceye değin çözümlenirken, bugün gelişme sürecini tamamlayamamış, dış üretimin pazarı olmaya hazır ülkelere taşınmıştır. Yapılaşma ve kentleşme açısından, yanlış doğru her türlü ürün, düşünce, teknoloji, tarz hızla ithal edilmekte, yerli yersiz her yerde kullanılmaktadır.

Sanayileşme ve buna bağlı ekonomik alt yapıyı zamanında geliştiremeyen, zamanında kentli olamayan, kenti ve kıyı, kültürü, ekonomisi ve kuralları ile yerli yerine oturtamayan ülkeler, yapı teknikleri, malzeme ve diğer mimarlık ürünlerini kolaycı bir yolla kendilerine taşıyarak, öyle veya böyle kullanarak günümüz sorunlu kentlerini ortaya çıkarmışlardır.

KONUT MİMARİSİ ÖZELİNDE ELEŞTİRİLER

Tüm bu değerlendirmelerden sonra özellikle ülkemiz açısından mimarlık eylemine bakıldığında durumun pek de iç açıcı olmadığı ortadadır. Kültürel ve sosyal alanlarda yaşanan yozlaşma, fiziksel anlamda kentlerde, kentsel mekânlarda ve konut alanlarında kendini göstermektedir. Aslolan, tüm bu gelişme ve değişmelere mimarlık ortamının nasıl yanıt vermesi gerektiğidir. Görünen odur ki, günümüzde uygulanan politikalar, siyasi erk, mimarlık eyleminin teslim edildiği kurum ve kuruluşlar bu durumu daha da çözümsüz kılmaktadırlar.

Anılan problemlerden kaynaklı, hiçbir şekilde tanımlanıp sınıflanamayan, bir kimlik atfedilemeyen, kültürel arka yapısı boş yapılarla bir birine benzeyen ve giderek kimliksizleşen yoz kentler ve kent parçaları konut yapıları vasıtasıyla yükselmeye başlamıştır.

Şekil 4.
TOKİ'nin Bursa Kentine
Tokadı, (URL 4)

URL 4: Fotoğraf Yarışması,
2. Ödül: Gürsel Egemen
Ergin/Bursa.

Şekil 4.

Yapılaşmanın genel bir sorunu olmakla birlikte, özellikle konut yapılarında yaşanan bu yoz süreç, arz, talep ve denetleme üçgeni içerisinde de kendisine yer bulmuş ve hızla yoluna devam etmektedir.

Şekil 5.
Trabzon-Bahçecik, Kale
Surları Mevkii,

TOKİ Uygulaması,2012, N.
Kuloğlu Arşivinden.

Şekil 5.

Bu gelişimler ve/veya değişimler yanında, özellikle hızlı kentleşme, sanayileşme, göç baskısı gibi aşınma ve yozlaşmayı hızlandırıcı etkilere maruz kalmayan yerlerde, halkın kendi öz altyapı ve kültürel birikimini aktardığı, çevresel malzemeye, iklimsel verilere ve de ekonomik koşullarına bağlı, doğaya uygun oluşturulmuş konut mimarisinden de söz edilmelidir. Onlar kıyıda köşede sessizce varlıklarını sürdürmüş, yaşadıkları büyük erozyonlara rağmen az sayıda örnekle günümüze ulaşmayı başarmışlardır, (Rapoport, 1977).

Yılların birikimi usta bir işçiliğe, zarafet ve akıla dayanan geleneksel-yöresel mimarlık ve örnekleri, modern mimarlık tavırlarının yıkıcı etkisi, özellikle Türkiye örneğinde görülebilecek yanlış kullanım ve yoz uygulamalara rağmen günümüzde yeniden değerlendirilmekte, sıkı koruma ve yaşatma kararlarıyla hızlı, ucuz ve çoğunlukla plansız gelişen kent olgusu ile savaşmaktadır.

Şekil 6. Geleneksel Konut Örnekleri

a

b

c

Şekil 6.

Arkasında döneminin gereksinimi, çevresel malzeme, kültürel birikim ve beğeni saklayan bu örnekler kültürel sürekliliğin de birer simgesi haline gelmişlerdir. Son yılların getirdiği nostaljik özlemler ve bununla birleşen kültür turizmine bağlı ekonomik beklentiler, entelektüel kimlik arayış tavırları bu tür mimarlık çalışmalarının önünü açmaktadır.

Ancak unutmamak gerekir ki, mimarlık fiziksel çevre ve çehresini kullanarak iletmek istediği bu türden mesajlarla anlam ve arka planını güçlendirmek yanında, nitelikleri günümüz koşullarınca belirlenmiş bir kullanıcı grubunun çağdaş ve haklı gereksinimlerine de yanıt vermek durumundadır. Bu yükümlülüğün getireceği biçimlenme, malzeme, ölçü ve standartlar gibi girdileri söz konusu kültürel birikimle yoğurarak çağdaş bir mimarlık tavrı yorumuna ulaşmak doğru bir yol gibi görünmektedir.

SON SÖZLER

Genel anlamda mimarlık serüveninin özetlendiği ve özelde konut ve konut alanlarının biçimlenmesi sorununa odaklanan bu makale bu sorunlara bir yanıt aramaktan çok, sorunun nereden kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

Bu sorunların çözümü için getirilebilecek öneriler bu metin çerçevesinde kuramsal düzeyde yorumların getirilmesi ile sonlandırılabilir. Bunlar ise;

- Uygulamada büyük sorumluluk mimarlara düşmekle birlikte, konut yapıları vasıtasıyla çevre estetiğinin yok olmasının tek sorumlusu onlar değildir. İşveren, planıcı, tasarımcı, denetçi gibi mekanizmaların doğru ve çıkar gözetmeksizin çalışması bu sorunun çözülmesi yolunda atılacak ilk adımdır. Bu mekanizmada yer alan meslek gruplarının mesleki eğitimin dışında çevreye duyarlılık açısından eğitilmesi çözüm için atılacak adımın önemli aşamalarından biridir.
- Sözü geçen adımın bir ayağı da özellikle mimarlık eğitimi süreci içerisinde de yerini bulmalıdır. Günümüz teknolojisi ile geleneksel kimlik ve sosyal beklentilerin konut

Şekil 6.

a-Tirilye, Bursa, 2009.
N.Kuloğlu Arşivinden

b- Cumalıkızık, Bursa,
2011. N.Kuloğlu
Arşivinden

c- Giresun, 2008.
N.Kuloğlu Arşivinden

ürünlerine yansıtılması gereği kaçınılmaz görünmektedir. Bu tür çözüm arayışlarının stüdyo eğitimi içerisinde yerini alması önemli bulunmaktadır.

- Doğaldır ki günümüz insan gereksinimlerinin tümünün geleneksel konut mimarlığı örnekleri içerisinde halledilmesi olanaklı değildir. Fiziksel eskime, fonksiyonel eskime, değişen gereksinimler gibi sorunlar nedeniyle bu durum olanaksız görünmektedir. Ancak geleneksel konut stokunun farkında olunması ve bu stokun olabildiğince yaşama katılması çözüm adımlarından biri olarak görülebilir.
- Estetik değerler ve çevre duyarlılığı konusunda sadece tasarım meslek gruplarının değil, her kesimden insanın, toplumun bilinçlendirilmesi gereği sözde değil uygulamada yerini almalıdır.

Son söz olarak nitelikli kentsel çevrelerde yaşama, nitelikli konut mekânlarına sahip olmanın en önemli adımının bilinçlenme olgusu olduğunu söylemek yanlış olmaz .

KAYNAKLAR

- Evers, B. (2006). Architectural Theory From the Renaissance to the Present. Taschen, Köln-Germany.
- Frampton, K. (1996). Modern Architecture: a Critical History. Thames and Hudson Inc:3rd press, New York-USA.
- Gür, ŞÖ. (2000). Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü. YEM Yayınevi, İstanbul-Türkiye.
- Nuttgens, P. (1997). The Story of Architecture. Phadion Pres Limited: 2nd press, London.
- Rapoport, A. (1977). Human Aspects of Urban Form. Pergamon Press, New York.
- URL1:http://www.theworldcupingermany.com/artman/uploads/olympic_stadium_berlin_-_main_gate_001.jpg
- URL 2: http://kircaalihaber.com/?pid=3&id_news=5873
- URL 3: <http://www.elt.com.tr/rusyada-universite/moskova-enerji-muhendisligi-enstitusu.asp>
- URL4:http://www.mimarlarodasi.org.tr/index.cfm?sayfa=yaris_ma&sub=detail&bid=97&mid=97&recid=283&tip=S
- Wittkower, R. (1971). Architectural Principles in the Age of Humanism. Norton Company, New York-USA

ÖZGEÇMİŞ

8 Aralık 1960 Ankara doğumludur. 1978 yılında Çorum Lisesini, 1985 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümünü bitirdi. Aynı yıl Mimarlık Bölümü, Bina Bilgisi Anabilim Dalına araştırma görevlisi olarak atandı. 1988 yılında yüksek lisans eğitimini, 1994 yılında doktora çalışmasını tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümüne, 1996'da Yardımcı Doçent, 2000'de Doçent, 2011'de Profesör olarak atandı. 2005 yılında KTÜ Mimarlık Fakültesinin kuruluş döneminde dekan

yardımcılığı yaptı. Temmuz 2012'den itibaren Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Mimarlık Fakültesinde kurucu dekan olarak akademik ve idari çalışmalarını sürdürmektedir.

ADVENTURE OF ARCHITECTURE EXAMPLE OF HOUSING AND HOUSING AREAS

ABSTRACT

Housing and the concept of space associated with this requirement are among the initial attitudes towards the human reign over the nature. The dawn of the structured environment found life with this approach within the nature. Both, housing and the housing design process overlap with the historical development of modern man, and is covered within the concept of architecture today. The contribution made by culture within this period is yet another undeniable fact. While the interaction between architecture and culture are moving forward thereby leaving traces in every era throughout the history, the culture of housing and housing design exhibits a parallel attitude which is a subsidiary, yet a highly title with a close human relationship.

Culture and architecture are two closely interacting aspects which are drawing the borders of each other from time to time, hinting at quality and quantity, and evaluating such. Quite naturally, the structure which is in a deep relationship with mankind is in an exchange with all physical, social and economic qualities of the human. These qualities are fundamental determinants of the concept of culture as a human trait. The process of architecture which is usually defined as a sequence of eras that involve social movements, impulses and trends, sometimes kept moving ahead in the pursuit of individual leadership and styles.

The concerns regarding the solution of space problems, setting up /designing venues and arranging the environment in line with the requirements brought up increasingly complex issues and stacks of solutions which follow such problems. It is this dynamic structure which forms the basis of the architectural problem to date.

Starting with the housing and residential concepts, this study brings a critical view on the application samples and methods of the relationship between architecture and culture in terms of our country in particular while putting emphasis on the architectural venture of the recent era and the underlying improvements. Instead of seeking an answer to these issues, the study, which summarizes the venture of architecture in the overall sense and focuses specifically on the issues regarding the formation of housing and housing sites, discusses the origin of the very problem. Raising awareness as the most important step of living in qualified urban environments and owning quality residential areas is also emphasized with the respective examples.

Keywords: Housing, residence, human, culture, architecture